

Божена БОТЕВА-ВЪЖАРОВА

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Велико Търново, България

bojena_boteva@abv.bg

**„НА ПЪРВО МЯСТО, ЛИТЕРАТУРАТА
НЕ БИВА ДА ОТЕГЧАВА“ – РЕНАТЕ РУБИНЩАЙН.
ФЕЙЛЕТОНИТЕ НА СИМОН КАРМИХЕЛТ**

Bozhena BOTEVA-VAZHAROVA

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

Veliko Tarnovo, Bulgaria

bojena_boteva@abv.bg

**“IN THE FIRST PLACE, LITERATURE
SHOULD NOT BE BORING” – RENATE RUBINSTEIN.
THE FEUILLETONS BY SIMON CARMIGGELT**

The paper presents a short introduction to the world of Simon Carmiggelt (1913–1987), a Dutch author of feuilletons. A short summary of the characteristics of the feuilletons as a genre is provided. The genre of the short columns called “kronkels” is discussed. The paper presents a short biography of the author – his early childhood and student’s life, his journey to journalism, the important role he had for the development of the newspaper Het Parool (a tribune for the Dutch opposition). Simon Carmiggelt’s humour is discussed – melancholic, sometimes somber. The paper focuses on the main topics of his works – stories with biographical elements, stories about the stereotypes of Dutchman; stories about love, feuilletons about the Hague and Amsterdam, and feuilletons about the war. It also notes the influence of the cooperation of Simon Carmiggelt with Willem Elschot, Renate Rubinstein and Jeanne Roos.

Keywords: Carmiggelt, Simon, Dutch authors, feuilleton, Het Parool.

След Втората Световна война в Нидерландия голяма популярност добива хумористичната литература. Симон Кармихелт е позната обществена фигура и става широко популярен със своите кратки фейлетони, т.нар. „кронкели“. За автора са характерни самоиронията и меланхоличният хумор. Сюжети за своите „кронкели“ той намира в ежедневието, като често те са вдъхновени от лични наблюдения и от преживявания на автора.

Фейлетонът се характеризира с актуално съдържание, често пъти е отражение на ежедневието, сатира на обществено-политически явления. Жанрът се отличава със силен обществен ангажимент. Той поставя паралел между литературата, публицистиката и документалистиката, хибриден жанр е. Поради силно изразената си актуалност и четивност е харесван от широката публика.

Идва ред да обясня защо избрах цитата от Ренате Рубинщайн за заглавие на статията си. Ренате Рубинщайн (1929–1990) е нидерландска писателка и журналистка. През 60-те и 70-те години на XX век жанрът „колонка“ е много популярен. „Колонките“ са вид вестникарски есета от автори, които желаят да изразят мнението си по даден актуален въпрос. През този период фейлетонът претърпява своя разцвет в нидерландскоезичната общост. „На първо място, литературата не бива да отегчава“ (цит. по Brems 2009: 383) – това може да се счита за програмно изречение за цяла една школа в нидерландската и отчасти в белгийската литература. Става дума за автори като Симон Кармихелт, Ренате Рубинщайн и Жане Роос. За тях писането е призвание и начин на живот, те са активни обществени личности с ясно изразени позиции. Хуморът присъства неизменно в творчеството им, като основната цел, която си поставят, е да забавляват, дори понякога да натъжават читателя, но в никакъв случай да не го отегчават и оставят безразличен.

За Симон Кармихелт фейлетонът е жанрът, в който може да приложи огромния си опит в областта на журналистиката, да вплъти иронията и тънкия си хумор. Жанрът добива широка популярност в Германия, Полша, Русия, Франция. Въдъхновение и пример за Симон Кармихелт е немският журналист и майстор на фейлетона Курт Тухолски, един от най-изявените публицисти от времето на Ваймарската република. За фейлетона липсва точно установена и конкретна дефиниция, тъй като за него е характерно разнообразие от форми и съдържание. В исторически план фейлетонът преминава през много фази на развитие: от първообраза на фейлетона във вестник „Journal des débats“ от началото на XIX в. до съвременния му вид е извървян много път, направени са много експерименти и иновации във формата и съдържанието. Барбара Терио предлага формулировката „фейлетонен ефект“ – фейлетонът е подбуда за хората да разгледат нещо, да поговорят за него, да мислят по даден въпрос или предмет. Тази дефиниция за фейлетона е по-скоро фейлетонистична, затова тя най-пълно пресъздава въздействието и функциите му.

Фейлетоните на Кармихелт до голяма степен отговарят на дефиницията на Терио. Авторът се занимава преди всичко с ежедневни теми, във фейлетоните му присъства голяма доза критичност и скептичност, ирония спрямо прекалената организираност и систематизираност. Системите и правилата понякога могат да бъдат пренебрегвани, важен е здравият разум и вътрешното чувство на човек за даден проблем или тема. Текстовете на Кармихелт са подбуда за читателя да се замисли и впечатли от дадена ежедневна тема или предмет, които изглеждат на пръв поглед незначителни. Това могат да бъдат чифт бо-

туши, някой домашен любимец, изоставена връзка ключове, дреболия, която внучето е направило или казало, и прочие. Авторът заема критична позиция спрямо много обекти и явления.

Според Барбара Терио фейлетонът е дискурсивно пространство, чиито ефекти могат да се постигнат от многообразни текстове в зависимост от контекста: в съвременния си вид това може да бъде някаква филмова критика, есе, доклад за съдебни процеси, текст по социологически теми и т.н. Съвременниците на Зигфрид Кракауер определят жанра като „панорама на съвремението“ (цит. по Thériault 2017). За авторите от поколението на Симон Кармихелт фейлетонът също е своеобразна панорама. Като журналистка, подобно на Симон Кармихелт, близката му приятелка и колега Ренате Рубинщайн води своя седмична рубрика във вестник „Фрей Недерланд“ под псевдонима Тамар. Фейлетоните на Ренате Рубинщайн са много ярки, тя често изразява неконвенционални за времето си мнения по отношение на политическата и социална система, както и по отношение на феминизма. За Рубинщайн гласът на журналиста и твореца трябва да се чува.

Барбара Терио разглежда и друго измерение на жанра, отбелязвайки, че за Зигфрид Кракауер и неговите колеги „кратката форма“ е белетристична платформа и подиум за диагностичен анализ на модерните феномени, като тук акцентът пада върху социологическите елементи на фейлетона. С времето той се концентрира все повече и повече върху ежедневието, числи се към популярната култура и към масовите забавления: филми, списания и вестници, фотография и спорт. Много по-рядко фейлетонът звучи с рафинирания лиричен тон, така характерен за Виенския фейлетон, който се концентрира повече върху факти, описания и има политически привкус. Зигфрид Кракауер приветства новите културни форми като огледало на обществото. За разлика от него, много негови съвременници заклепват масовата култура. За новите фейлетонисти е характерен афинитет към популярното. У Симон Кармихелт например има подчертан интерес към театъра и кабарето. Той дружи с известни нидерландски актьори и е един от организаторите на първата прожекция на „Великия диктатор“ на Чарли Чаплин в Нидерландия. Кармихелт е като Кракауер безпощаден критик, който с точност и обективност отразява новите филми и театрални постановки.

В Нидерландия фейлетонният жанр добива по-широка популярност след петдесетте години на XX век. В Германия фейлетонът е подложен на голямото изпитание по време на националсоциалистическия режим от 1933 до 1945 г. Въпреки цензурата, силното влияние върху пресата и унищожението на много от еврейските и либерални журналисти, „кратката форма“ устоява на удара. Смъртната присъда на фейлетона не е подписана с края на Ваймарската република. След края на Втората световна война са публикувани сборници от фейлетони на Кракауер, Киш и Тухолски. Произведенията на Симон Кармихелт също излизат под формата на сборници.

Фейлетонният жанр е хибриден и донякъде маргинален, той налага стил на писане който е както емпиричен и задълбочен, така и същевременно елегантен и забавен. Според дефиницията на Терио, фейлетонът спомага за преосмисляне на зададените рамки и конвенционалности, подтиква към разговор с широката публика. Барбара Терио разглежда фейлетона като комбинация от социология, литература и репортаж, а вестниците, в които фейлетоните на поколенията на Кракауер и Тухолски се публикуват, като „родното място на социологията“ (Théglault: 2017). Фейлетонът може да представлява критичен очерк, рубрика за новини, литературна и културна критика, в съдържанието му могат да бъдат включени епиграми и шаради; той може да е серия от истории, публикувани под формата на поредица в даден вестник; фейлетонът може да се изразява в остроумните „кронкели“ на Кармихелт. Важно е постигането на „фейлетонния ефект“ – темата, която се разглежда може да бъде на пръв поглед незначителна и банална, но ако с разглеждането ѝ читателят е подтикнат към размисъл или дискусия, търсеният ефект е налице. За фейлетона не съществуват строги жанрови ограничения, той може да стане поле за изява на новатори и експериментатори.

Симон Кармихелт се вписва добре в дадената от Терио разширена дефиниция за фейлетона, „фейлетонният ефект“ е осезаем в творчеството му. В настоящата статия си поставям за цел да разгледам няколко тематични комплекса в творчеството на нидерландския фейлетонист, като представям примери с откъси от произведенията му. Бих желала да запозная читателя с многообразието от теми у Кармихелт, да покажа защо сентенцията „На първо място, литературата не бива да отегчава“ е така валидна за неговите произведения, да дам повече информация за типичните за Нидерландия образи и теми. Бих искала да разкажа повече за живота и творчеството на автора, за сътрудничеството му с Вилем Елсхот; за приноса на Кармихелт за развитието на вестник „Хет Пароол“, за многообразната обществена дейност на автора.

За да въведа читателя в темата, първо бих искала да представя малко биографични данни за автора.

I. Биографична справка

Ранни години и първи стъпки в журналистическата кариера

Симон Кармихелт е роден през 1913 г. в Хага. В детството си е невзрачно момче, което бледнее по качества пред по-големия си брат Ян. Училищните години не са особено плодотворни за свободолюбивото дете. За училището той пише в стихове „Хората казват: Хубаво е ученик да си/ Но повярвайте ми: това са само лъжи“ (откъс от стихотворение, поместено в двуседмичното списание „Де Схакелаар“) (цит. по Van Gelder 1999: 20). Симон е слаб ученик, винаги в сянката на брат си Ян, което притеснява родителите му. В гимназията момчето става редактор на училищния вестник и това го вдъхновява за бъдещото му професионално развитие. От всичко на света той най-много желае да стане журналист. Първите му стъпки в журналистиката са нелеки. Той приема не-

платени стажове в различни издания, само за да упражнява „занаята“. Въпреки трънливия път, с желание и упорство Симон се усъвършенства и намира своето място – работи като младши сътрудник на „Фооройт“ и „Хет Фадерланд“. През двайсетте-трийсетте години на ХХ в. ежедневието му се състои от упорита работа, отразяване на всевъзможни поводи и събития, събирания с ентузиазирани съмишленици в Хагското кафе „Хет Вахтче“, както и от активна антинационалсоциалистическа дейност.

След избухването на Втората Световна война братът на Симон, Ян Кармихелт, се занимава активно с нелегална дейност, осигурява бонове за храна на еврейските семейства по сложна верига и укрива временно евреи в дома си. През 1943 г. той е арестуван от германците по подозрения за нелегална дейност и укриване на евреи. Изпратен е в трудов лагер Фюгт, където трябва да извършва тежка работа навън през есента. По-късно Ян се разболява и умира в лагера, оставен без каквито и да било лекарски грижи. За семейство Кармихелт това е огромен удар.

Кармихелт и приносът му за вестник „Хет Пароол“

Смъртта на Ян е повратна точка за Симон. До 1943 г. той не се е занимавал с нелегална дейност и само подозира Ян и приятелите си в това. Оттогава обаче Симон се включва с особена жар в издаването на Хагската дивизия на вестник „Хет Пароол“, който се превръща в трибуна на инакомислието. Нелегалният вестник се разпространява чрез сложна система от сътрудници. Симон е основно действащо лице в издаването и разпространението на вестника, като става негов редактор и главен разпространител в Хага, а по-късно и в Амстердам. За вестника авторът пише малко статии, но има огромен принос за техническото оформление, печатане и изпълнение на изданието. „Хет Пароол“, който днес е утвърден ежедневник, започва историята си като орган на Съпротивата по време на Втората световна война през 1940 г. Изданието е със социалдемократическа насоченост. В него се публикуват памфлети, новини от фронта, гледната точка на „другата страна“ на конфликта. Такава дейност е изключително опасна в окупирана Нидерландия. В началото на 1945 г. Симон Кармихелт е заловен и арестуван от германците, а в чантата си носи екземпляри от вестника и други уличаващи принадлежности. Кармихелт се избавя на косъм от затвора, благодарение на таен доброжелател, който укрива част от уликите. За работата си във вестника по време на войната в едно интервю почти 40 години по-късно Симон Кармихелт казва: „Въпреки, че за нелегалния „Хет Пароол“ пишех много малко, най-много пет материала за всичките тези години, честно казано, намирам журналистическата работа, която извършвах тогава, за най-смислената, която съм вършил някога. Да. Наистина. Всичко преди това и всичко след това е много хубаво, но изготвянето на вестника е най-доброто, което някога съм правил“ (цит. по. Van Gelder 1999: 104).

Най-значимото от творчеството си като писател Кармихелт пише след края на Втората световна война, през 70-те години на ХХ век, когато файле-

тонът като жанр в Холандия процъфтява и се формира цяла школа от изявени фейлетонисти и публицисти, сред които дамите Жане Роос и Ренате Рубинщайн. „Хет Пароол“ е неделима част от живота на Симон Кармихелт, той се грижи за издаването му по време на войната и е член на редакцията след капитулацията на Германия. Сътрудник е на вестника над 40 години, а рубриката му „Кронкел“ просъществува близо 37 години.

II. Фейлетоните на Симон Кармихелт. Тематични комплекси и особености

Как възникват „кронкелите“? Откъде произлиза наименованието „кронкел“?

Животът на Симон Кармихелт е нелек. Той преминава през много житейски изпитания и лишения, но това не му попречва да запази тънкия си хумор. Хумор, върху който често пада сянката на самоиронията, меланхолията и тъгата. В книгата „За прозата на Симон Кармихелт“ С. де Рьойтър изследва този характерен за Кармихелт хумор. Той може да има различни отражения и измерения: горчив, саркастичен, ироничен хумор; хумор с примеси на меланхолия; добронамерен и човеколюбив хумор. Според Де Рьойтър, голяма част от късите разкази на Кармихелт се характеризират с „хумор в неговата най-мека форма“ (De Ruiter 1979: 12). Пол Роденко го характеризира с понятието „gratuite humor“ (Rodenko 1955: 5), което ще рече хумор като удовлетворение и успокоение, хумор за утешение, хумор, с който можеш да избегнеш жестоката действителност.

През 1936 г. във вестник „Хет Фолк“ се ражда предшественикът на „Кронкел“, рубриката „Дребболии“. В нея авторът разказва весели ежедневни случки като караницата с шивача, който не си е свършил добре работата, случайна среща на пролетния панаир в Хагския зоопарк или хапливите караници на приятелско семейство, посвещава и кратък текст на раждането на дъщеря си. След идването на Хитлер на власт и избухването на Втората Световна война рубриката „Дребболии“ постепенно запада. В изданието от 18 ноември 1938 г. той пише: „В тези дни се чувствам като някой, събиращ си пощенски марки в албум, докато къщата му гори. От вестника извира човешко нещастие, по границите и летищата се случват ужасяващи сцени, а аз, с точността на часовник, пиша весели текстчета, не е ли глупаво?“ (цит. по Van Gelder 1999: 51). През 1940 г. излиза първата книга на Кармихелт „Петдесет глупости“, съдържаща селекция от текстове от рубриката „Дребболии“. Първата книга е с малък тираж и интересът към нея не е голям. По това време фейлетонът не е разпространен жанр в Нидерландия и не носи големи приходи на книжарниците.

През годините 1940–1946 г. Симон Кармихелт пише малко от своите къси весели истории. Занимава се основно с издаването на вестник „Хет Пароол“, а след капитулацията на Германия и „Гладната зима“ от 1945 г. работи като филмов и театрален критик за различни издания. След паметния брой номер 99 на „Хет Пароол“ от 6 май 1945 г., който носи гръмкото заглавие „Капитулацията

вече е факт“, вестникът може да излезе от нелегалност. Това е време на ентузиазъм и развитие в журналистиката, авторите са въодушевени от новопридобитата свобода и се заемат да въздигнат журналистиката от военновременното ѝ западнало състояние. „Хет Пароол“ получава сградата на „Немски вестник“ и се създава нова редакция. За Кармихелт това са години на възход. На първи май 1946 г. излиза новата му книга „Сто глупости“. Книгата добива широка популярност, защото е раздадена като коледен подарък на войниците, изпратени на мисия в Нидерландска Индия (1946–1949), години на така наречените „полицейски акции“, евфемистичното название на гражданската война, която довежда до независимостта на Индонезия), което ѝ осигурява завиден тираж и широка аудитория.

През 1946 г. във вестник „Хет Пароол“ излиза детската рубрика, водена от Жане Роос, където зайчето Хейзберт дружи с различни животни. Едно от тях е „Кронкел“, добродушното червейче, което винаги е в позитивно настроение. Симон често се шегува с историите за „Кронкел“ и името толкова му харесва, че го избира за свой псевдоним. „Кронкелите“ са запазена марка на Симон Кармихелт – къси фейлетони с разнообразни сюжети. Те представляват забавни миниатюри на ежедневието и гравитират около различни тематични комплекси.

Тематични комплекси във фейлетоните на Кармихелт

Като конкретни примери тук ще приведа откъси от юбилейното издание на „Събраните съчинения“ на автора. Сборникът е издаден по случай 100-годишнината от рождението му и предлага най-общ поглед над разнообразието от теми и сюжети у Кармихелт.

Фейлетони с автобиографични елементи

– Фейлетони за семейния живот

Семейният живот с автобиографични елементи присъства често в миниатюрите на Симон Кармихелт – жена му Тини участва като героиня в някои от фейлетоните. Във фейлетона „Нощ навън“ от сборника „Събрани произведения“ (Carmiggelt 2013: 100) се разказва за женена двойка, която понякога си позволява „нощ навън“. Те са едно средностатистическо, безупречно семейство на средна възраст. Но след обръщането на повече чаши, истината излиза наяве. В Кармихелтовите фейлетони е силно подчертана освобождаващата сила на алкохола. Под негово влияние героите могат да говорят свободно за страховете си, за мечтите си, за разочарованията си. В изследванията си за творчеството и хумора на Симон Кармихелт С. де Руйтер (De Ruiter 1979: 61–88) често се обръща към мотива за връщане към детството, към невинността, за първичността и способността да следваш призива на сърцето. В този смисъл, алкохолът донякъде упражнява този ефект – героите си възвръщат способността да бъдат „първичният Аз“, без да ги ограничават порядките и приличието. Героят от „Нощ навън“ стига далеч в дръзките си помисли и намерения: „Ще избягам в някой приют за бездомници. Тогава ще се отърва. От теб. От хубавите ти деца.

И от всички тези глупости“ (Carmiggelt 2013: 103). Съпругата търпеливо изчаква благоверния си да се набушува. Фейлетонът завършва с интимна сцена – жената гледа мъжа си, заспал след бурната нощ, и си мисли колко го обича, въпреки всичко.

– Фейлетони за училището

В произведението „Подаръкът“ (Carmiggelt 2013: 18) се разказва историята на Фриц Дален от някогашното училище на Калмихелт. Фриц Дален има нервен тик. Разказвачът ни посвещава в историята на придобиването на този тик: като малки момчета децата са събрали 14.80 франка за подарък на учителя си. Бащата на Фриц среща момчетата и под претекста, че им помага с избора, им отмъква няколко франка. Разказвачът си спомня свитата фигура на съученика си и неговото засрамено изражение, когато обявяват пред учителя, че само той не е дал своя принос за подаръка. Това е моментът, в който малкото момче придобива нервния си тик, който прави лицето му да изглежда като такова на възрастен.

Много от Кармихелтовите персонажи са обективизирани образи на автора, които му помагат да „напудри ежедневноста проблематика с хумористично учудване, поради което всичко става малко по-смешно“ (De Ruyter 1979: 17).

Фейлетони, тематизиращи стереотипи за нидерландците:

– Фейлетони за нидерландската стиснатост

Един от вечните стереотипи за нидерландците е тяхната стиснатост. Това е народ, който буквално е „отвоювал“ земята си от морето с помощта на диги и полдери. Затова в голяма част от времето им се е налагало да бъдат много пестеливи и упорити. Бюргерската им точност и протестантската пестеливост са пословични. Има множество митове по отношение на пресметливостта им и лукавостта им и голямо количество шеги, аналогични на разпространените в България габровски шеги. Разбира се, стереотипите са нещо глупаво и ограничаващо, но почти във всеки стереотип има зрънце истина. У семейство Кармихелт намираме точно обратното – домът на семейството е отворен за всички приятели и роднини, те са готови по християнски да раздадат всичко, което имат, докато го имат. Семейство Кармихелт изпитва сериозни финансови проблеми, отчасти заради любовта им към гуляите и заради непрактичността им и липсата на така присъщата за холандците стиснатост. „Живееш само веднъж...“ и ако оценяваш цената на всяка хапка, която поглъщаш, що за живот ще е това, гласи една реплика от фейлетона „Живееш само веднъж...“ (Carmiggelt 2013: 143). В него се разказва за млада двойка в ресторант: мъжът е бохем, обича хубавото хапване и пийване, а жената, практична до мозъка на костите си, преценява заядливо цената на всяко блюдо и напитка, която им поднасят.

През гладната зима на 1945 г. на всички нидерландци се налага да са особено пестеливи с храната и продуктите от първа необходимост, тъй като Нидерландия е под немска окупация и не достигат ресурси. Всякакви продоволствия и ресурси от първа необходимост се купуват с купонна система, така наречените „бонове“. Братът на Симон Кармихелт, Ян, се занимава именно с

нелегална дистрибуция на бонове до семействата, където те не достигат. Във фейлетона „Бонове“ (Carmiggelt 2013: 129) се разказва за случка от гладната зима. Сцената се развива на погребението на чичото на разказвача. Оказва се, че погребалните агенти са измислили начин да се сдобият с повече от скъпоценните бонове. След като покойникът е погребан, погребалният агент обяснява на близките, че властите са го задължили да изझे оставашите бонове и да ги предаде обратно. Лъжата обаче е разкрита. Въпреки това разказвачът не упреква погребалния агент – той изглежда „прибелял“ от глад, а чантата му е твърде прокъсана, за да я замени за храна при съседите. Разказвачът във фейлетоните на Кармихелт рядко съди хората за техните постъпки. Той е по-скоро страничен наблюдател, който има за цел да ги представи такива, каквито са, част от реалността. Херард Стъйвelling казва за „кронкелите“ на Кармихелт: „Произведенията на Кармихелт са отражение на една действителност, която авторът е възприел и се опитва да отрази“; „Кармихелт е майсторът на щастието в малките неща: и това щастие на малките неща е лекарството за нещастieto от големите неща“ (цит. по De Ruiter 1979: 19).

– Фейлетони за откритостта и прямотата на нидерландците

Още един от стереотипите за нидерландците е тяхната откритост и прямота. В Нидерландия можеш да попиташ всичко без заобикалки, без излишно украсяване. Заради тази типична директност на изказа някои от шегите могат да звучат грубо. Фейлетонът „Наградата на смелите“ (Carmiggelt 2013: 119) разказва историята на холандец, който като „неблагонадежден“ е бил политически затворник в различни лагери. Историята си той разказва в кафене на чаша бира. За смелостта му обаче изглежда има отплата: един ден, докато се облекчава на ъгъла на притулена уличка, е спрял от полицаи. Полицаят го приканва към благоприличие, но тогава господинът му показва картата си, на която е изписано, че е бил политически затворник. Полицаят отвърща: „О, господине, тогава нещата стоят по друг начин, продължавайте спокойно.“ Заклучителното изречение, в типичния стил на Кармихелт, гласи: „Действително, приятели, има награда за смелите“ (Carmiggelt 2013: 121). За хумора няма табута, можем да намерим смешно и в най-тъжното. Животът не е необходимо да бъде вземан твърде на сериозно.

Фейлетони за любовта

– Фейлетони за любовта към семейството, децата и животните

Друга голяма тема в Кармихелтовата поезика е любовта. Това може да е любовта на майката към детето ѝ, несподелената любов на юноша към някоя красива девойка, любовта на женена двойка. Фейлетонът „Майка“ (Carmiggelt 2013: 155) разказва за любовта на майката към сина ѝ. В произведението избилства от комични моменти, когато майката постоянно прави упреци към жената на главния герой как съпругата не се грижи добре за него. Присъства и меланхолията и тъгата, понеже синът изглежда не посещава достатъчно често майка си. Даден е израз и на нейната безгранична любов.

Във фейлетона си „Кратка връзка“ (Carmiggelt 2013: 73) писателят разказва за срещата си с кученце, което е изоставено в брюкселско кафене от стопанина си. Животното е толкова миличко, че разказвачът го взима със себе си. Не може обаче да го задържи, връзката им продължава кратко. Кармихелт пише много за писани, сгушени уютно в някой амстердамски дом. Животните често са представени като одухотворени, те сякаш говорят с поглед. „Чичо Сики“ е котарак, който разказвачът оприличава на чичо си Сики. Любовта на Симон Кармихелт към децата и внуците му е безгранична. Той често им посвещава истории, удивлява се от откритията и прямотата им. Във фейлетона „Мъж във влака“ (Carmiggelt 2013: 93) разказвачът се забавлява със спонтанността на едно дете в купето. За децата е характерна неподправената радост от живота: „Докато все още търка очичките си, устата му вече е изпъната в доволна усмивка, защото се чувства щастлив, че съществува и е във всеки момент на денонощието в добро настроение“ (De Ruiter 1979: 70).

В други произведения от тази група личи носталгията по младостта. Кармихелт често използва за свои герои малки деца, внуците си. Изследователят на Симон Кармихелт С. де Ръойтър обръща голямо внимание на фейлетоните за деца, за младостта. Основен елемент е страхът да пораснеш и да попаднеш в един неистински свят, където не можеш да бъдеш себе си. „И двамата, и малкото дете, и малкото коте, намират живота за прекрасен. И двамата обаче имат една и съща трагедия: порастват“ (De Ruiter 1979: 74). Невинността и детството дават възможността да живееш живота си без да се замисляш, наслаждавайки му се, без да бъдеш спиран от условности и изкуствено наложени порядки. Спонтанността и лекотата на детството дават свободата да се наслаждаваш на истинското в живота, да се усмихваш непресторено.

– Фейлетони за любовта между партньорите

Фейлетонът „Дракане“ (Carmiggelt 2013: 103) представя млада двойка на път към бракосъчетанието, в която партньорите се заяждат един с друг. „Такъв си е той – ужасно добър – но обича да се драка с мен“, казва булката накрая. Разказвачът няма морализираща или възпитателна функция, той е по-скоро наблюдател. С. де Ръойтер характеризира позицията на разказвача като „наблюдател, който преминава, без да поправя нищо“ (на холандски “doorloper”) (De Ruiter 1979: 16). В творчеството на Кармихелт хората се разделят на две категории – “doorlopers” и „bemoeiers”, т.е. хора, които само наблюдават и констатира проблема, без да се намесват, и хора, които не могат да стоят безучастни и винаги се намесват. Думата “bemoeier” има малко негативна конотация, като човек, който винаги се занимава излишно с чуждите проблеми, морализатор, чиято цел е да оправи света. Кармихелтовият разказвач е пълна противоположност на това. Неговата цел е да наблюдава и да остави светът да бъде такъв, какъвто е – дори да е тъжен, дори да е несправедлив.

Фейлетони за нидерландски градове (Амстердам, Хага)

Макар Кармихелт да е роден в Хага и дълго време, до 1945 г., да живее и твори там, той е дълбоко свързан и със столицата. Един от сборниците му,

съставен от Хенк ван Хелдер (най-известният биограф на Кармихелт, автор на „Кармихелт – историята на един живот“), се нарича „Да се изгубиш в Амстердам“. За да са максимално самобитни, фейлетоните съдържат разговори на амстердамски диалект и за да разбере добре хумора, човек трябва да познава добре този диалект. За разлика от Белгия, в Нидерландия няма такова многообразие от диалекти, по-голямата част от населението говори „стандартен нидерландски“ (Algemeen Beschaafd Nederlands), но въпреки всичко има трудности за разбиране изрази и наречия, а в северните провинции се говори фризийски, който е различен език. В този смисъл Кармихелт е много нидерландски писател – той пише за Амстердам, за Хага, за кафенетата, за хората от народа, за малкия човек с неговите грижи, за купонната система, за вълненията на някоя влюбена двойка. Затова е и толкова обичан и четен. За писането Кармихелт казва: „Постоянното писане на весели фейлетони е занаят, който предполага определен начин на живот. Писателят има една основна грижа: Откъде да си намеря теми? Той се разхожда из града всеки ден, отваря си очите и ушите на четири и е възможно да ви прекъсне по време на разговор с въпроса: „Това, което току-що ми разказа, мога ли да го използвам?“ (цит. по Van Gelder 1999: 164).

Фейлетони за войната

Кармихелт остава далеч от идеализма за едно съвършено общество. В творчеството си запазва обективизиращ поглед към реалността: образите му са истински, несъвършени, човешки. Тъй като Втората световна война слага сянка над съзнателния му живот, за поетиката му е характерна и темата за войната, за несправедливостта, за жестокостите. Но тук не става въпрос за героични подвизи и пукота на оръжията, а за отражението на войната в човешките съдби и души. Във фейлетона си „Господин Коен“ (Carmiggelt 2013: 13) Кармихелт разказва за еврейския шивач господин Коен, приятел на баща му и конкурент на майка му, която също има магазин за дрехи. Последната среща на разказвача с господин Коен е през войната, на перона, където той потегля неизвестно накъде, обут в чифт ботуши, които рядко носи.

Отличително за поетиката на Кармихелт е, че много от сюжетите остават недоразказани. Какво се случва по-нататък е оставено на фантазията на читателя. Оттам и особената меланхолия и тънкия хумор, които понякога се крият в недоизказаните детайли. Детайлът с ботушите например предполага, че господин Коен се приготвя за тежък труд и кал. В изследването на хумора на Кармихелт С. де Ръойтер обръща голямо внимание на „меката меланхолия“, на светогледа на един човек от „есента на живота си“ – зрял и без особени илюзии, но пропит от любов към живота и човека (De Ruiter 1979: 49–52).

III. Обществена дейност, сътрудничество с Вилем Елсхот

Кармихелт се занимава и с широка обществена дейност. Той чете свои произведения по радиото, редом с актьори. По-късно, през 70-те и 80-те години, прави свои „телевизионни моносспектакли“, като поднася фейлетоните си по особено артистичен начин. Много от тези телевизионни клипове могат да се намерят в YouTube. Истинско удоволствие е да слушаш как авторът сам

чете от произведенията си. В гласа му има от хумора и меланхолията, от нюансите, без които неговите произведения биха загубили от очарованието си. В този смисъл Симон Кармихелт е автор много близо до читателите си, той непрекъснато чете лекции в различни краища на страната (налага му се да поема огромен брой ангажменти, за да покрие все по-нарастващите си дългове), през 50-те години води своя рубрика за кинокритика „Филмите в Амстердам“, която по-късно се преименува на „Филмите. От Симон Кармихелт“, заедно с белгиеца Вилем Елсхот успяват да организират турне с лекции из цяла Нидерландия. Авторът е ангажирана обществена фигура, която участва в социалдемократически инициативи, без да се политизира излишно. За Кармихелт комунизмът е също толкова опасен, колкото и националсоциализмът и той не подкрепя силните през 60-те и 70-те години в Нидерландия социалистически движения. Авторът се възхищава на Чехов и „руската душа“, но не е във възторг от тоталитарната система в СССР и влиза в журналистически диспути със свои колеги.

Кармихелт е голям почитател на известния белгийски писател Вилем Елсхот и на стихотворението му „Бракът“. Възхитен е от способността на млад човек да пресъздаде така брутално честно и с меланхолия истината за брака:

„Но той не я уби, разделят се мечта от дело
закопи и практичност възпрепятстват начинание тъй смело,
И идва меланхолията, която никой не е в състояние да обясни,
Щом легнеш в брачното легло и затвориш своите очи“.

(Elsschot/Gedichten.nl)

След войната, през годините 1947–1948, на Кармихелт се отдава възможност да посети Вилем Елсхот в къщата му в Антверпен и да напише серия от интервюта. Той се възхищава на стегнатия, почти делови стил на колегата си в романите „Залепване“, „Кракът“ и „Сирене“. В интервюта Кармихелт играе ролята на запален почитател, който интервюира своя идол. Биографът на Кармихелт Хенк ван Хелдер твърди, че голямото почитание пред стила и творчеството на Вилем Елсхот у Кармихелт е породено донякъде от темата за неосъществимостта на мечтите, за начинанията, които колкото и да си добър и компетентен, понякога не потръгват. В това Кармихелт вижда историята на живота на баща си Херман, който е учен човек с политически амбиции, а му се налага да работи във фабрика за месо.

Стилът на писане на Симон Кармихелт е много достъпен, липсват условни конструкции и неясноти. От друга страна речникът му е богат и цветист, „гъмжи“ от разговорни изрази и фразеологизми. Затова е подходящ за изучаване от хора, които тепърва учат нидерландски. Така те лесно усвояват нюансите в езика.

Творчеството на Кармихелт е неделима част от пъзела на нидерландската литература от средата до края на XX в. Той е много обичан и преиздаван автор. Интересно е отношението на днешните нидерландци към неговото

творчество. Според повечето мнения сюжетите на Кармихелт днес изглеждат малко „ретро“, но запазват своята четивност и актуалност, защото разказват за общовалидни, общочовешки неща, които не са се променили чак толкова много. И през ХХІ в. читателят с удоволствие може да се наслади на хумора и интересните миниатюри на този автор, които разказват много за нидерландската душевност, за бита и културата на нидерландците, за техния хумор. Преводи на произведенията му има на английски и немски език. Един от сборниците, „Ходене по кръчмите“, е преведен и на български език.

ЛИТЕРАТУРА

Brems 2009: Brems, Hugo. *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945–2005*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.

Carmiggelt 2013: Carmiggelt, Simon. *Gedrukt*. Amsterdam, Van Oorschot, 2013.

de Ruiter, C. 1979: de Ruiter, C. *Over het proza van Simon Carmiggelt*. Amsterdam: Wetenschappelijke Uitgeverij.

Rubinstein 1991: Rubinstein, Renate 1991: *Mijn beter ik. Herinneringen aan Simon Carmiggelt*. Amsterdam/Antwerpen, Uitgeverij Atlas Contact.

Van Gelder 1999: Van Gelder, Henk. *Carmiggelt. Het levensverhaal*. Amsterdam: Nijgh & Van Ditmar.

Van Verre 1977: Van Verre, Tony. *Tony van Verre ontmoet Simon Carmiggelt*. Bussum, de Gooise Uitgeverij.

Thériault 2017: Thériault, Barbara. *Das Feuilleton. Biographie eines Genres, inspiriert von Siegfried Kracauer*. <https://journals.openedition.org/trivium/5507> (05.09.2019).

Elsschot: Elsschot, Willem. *Het Huwelijk* <https://www.gedichten.nl/nedermap/gedichten/gedicht/32123.html> (05.09.2019).

Rodenko 1955: Rodenko, Paul. *De wereld van Simon Carmiggelt* Maatstaf. Jaargang 3 (1955–1956). https://www.dbnl.org/tekst/_maa003195501_01/_maa003195501_01_0003.php (05.09.2019).

Van Bork, Verkruisse 1985: Van Bork, G. J., P. J. Verkruisse. *De Nederlandse en Vlaamse auteurs*. https://www.dbnl.org/tekst/bork001nede01_01/bork001nede01_01_0253.php (16.08.2019).